

Аналогічна ситуація складається і в сфері солідарності на базі національних традицій. Давні традиції щораз частіше й радикальніше розбігаються із засобами, необхідними особистості для реалізації життєвих проєктів, втрачаючи одночасно свої опікунсько-патерналістські функції. Своєрідним підсилювачем ізоляції особистості від кола моральних, естетичних, релігійних, виховних традицій, притаманних її батькам, її нації, постає також тенденція унезалежнення її статусу й кар'єрного зростання від приналежності до певних соціальних груп.

На загал виникнення чи зникнення груп солідарності закорінене в гармонії чи конфлікті всередині самої особистості, а оскільки ці стани можуть пересікатись між собою, протистояти одна

одній та ін., то одні й ті самі особистості можуть бути солідарними в одній площині і бути антагоністами в іншій. Тож види солідарності виявляють тут свою залежність від системи ідентифікацій і самоідентифікацій особистості. Ці проблеми ще чекають на поглиблене дослідження.

1. Бауман З. Плинні часи. Життя в добу непевності – К.: Критика, 2013. – 176 с.
2. Буллер А., Линченко А. Простить? О феномене исторического прощения и непреклонной памяти // Вопросы философии. – 2015. - № 11.
3. Кравченко С. Становящаяся сложная социальная реальность: проблема новых уязвимостей // Социс. – 2013. – № 5.

СПЕЦИФІКА КОНСОЛІДАЦІЇ УКРАЇНСТВА У ПОСТКОЛОНІАЛЬНУ ЕПОХУ

УДК 796.032-056.26(477.62)

Лариса Абизова, Марина Єщенко

Консолідуюча місія спорту: здобутки і досягнення паралімпійців Донеччини

У статті досліджується консолідуюча функція спорту як складової сучасної масової культури. Проаналізовано досягнення плавців-паралімпійців Донеччини, які мають потужний соціотворчий потенціал, сприяють цивілізаційному поступу українства, демонструють позитивні трансформації державних соціальних стратегій і зрушення у ставленні суспільства до людини, зокрема, до людини з особливими потребами. Зазначено, що спорт, ставши явищем загальнолюдського масштабу забезпечує розширення меж міжкультурних взаємодій, постає транслятором гуманістичних, демократичних і толерантних позицій сучасного світу. Зроблено висновок, про те, що паралімпійці Донеччини створюють позитивний імідж регіону і країни, сприяють формуванню відчуття гордості за українців і державу.

Ключові слова: українство, Паралімпійські ігри, гуманізм, людина з особливими потребами.

Larysa Abyzova, Maryna Eshchenko

Sport's Consolidating Mission: Donetsk Region Paralympics' achievements

The article attempts to study consolidating functions of sport as a part of modern mass culture. It is noted that sport became the phenomenon of universal scope and human culture expanding the limits of cross-cultural interactions. It spreads humanistic, democratic and tolerant positions of the modern world. The article analyzes Donetsk region Paralympics swimmers' achievements, which glorify our country, have powerful potential of society's building, facilitate civilizational progress of Ukraine, demonstrate the transformation of government's social policies and a shift in the attitude of society to a person, especially, to a person with special needs. It is concluded that Donetsk region Paralympics create positive image of the region and the country, contributing to a sense of pride for Ukrainians and Ukrainian state.

Keywords: Ukrainianess, Paralympics Games, Humanity, People with Special Needs.

У соціально-гуманітарному пізнанні дійсність постає як носій смислу, символ людського прояву, який підлягає поясненню і витлумаченню, оскільки осмислення соціальних процесів дещо більше, ніж їхнє пояснення. Форми соціального пізнання, до яких належить і українознавство, репрезентовані сукупністю способів конструювання об'єктів, «занурених» у систему соціальних зв'язків, що виражають горизонти буття особистості й спільноти, їх характеризує історичність, визначеність місцем, часом, конкретною ситуацією. «Всі непрості трансформації українського соціуму відбуваються...на фоні певної «переломності» сучасного існування людства як глобальної єдності» [5, с. 31].

Політична, соціально-економічна, освітня модернізація України, її інтеграція до світо-вариства

розвинених вільних країн залежить від розбудови демократичного плюралістичного суспільства, фундамент якого становлять норми та цінності культури громадянськості. Під впливом масштабних змін, які відбулися в Україні останнім часом, українське суспільство поступово набуває нових структурних контурів, внаслідок чого зростає увага науковців до осмислення консолідуючої функції цінностей культури. Ставши реальністю, державна незалежність виявила необхідність нових ефективних ідей, які б спрямовували суспільство на повагу людської та громадянської гідності. Ідентифікація детермінанти, що посилює і підтримує консолідуючу функцію в розвитку українського суспільства передбачає трансформування свідомості й світогляду громадян з метою інтегрування

суспільства та збереження його самобутньої екзистенційної ідентичності, створення адекватної ідеології як інструменту мотивування нових конструктивних дій. Майбутнє держави залежить не тільки від політичних та економічних процесів, а й від стану людських душ, світоглядних орієнтирів, ставлення до іншого та інакшого.

Сучасний період розвитку українства є безпосереднім наслідком процесу національного відродження, який тісно пов'язаний з проблемою його етнонаціонального самовизначення як засобу реалізації власної мети, існування та пошуку свого місця у світовому геополітичному просторі, формування інтелектуального контексту, своєрідного «духу епохи», готового сприймати зміни, пристосовуватися до них і гідно відповідати на виклики майбутнього. Як зазначає І. Грабовська, «категорійність поняття „українство” є фактичним утвердженням та засвідченням певного завершення процесу становлення спільного українського „Ми” як цілісності і відмінності від інших подібних національних „іншостей» [5, с. 31]. Утвердження українства забезпечують громадяни, які спрямовують свою діяльність на самоздійснення української держави в економічній, громадянсько-політичній, культурно-мистецькій, науково-технічній, спортивній та інших сферах. Основний критерій оцінки їхньої активності та єдності – благо і розвиток держави, в якій людина почуватися гідно.

Мета статті полягає у дослідженні консолідуючої функції спорту як одного з важливих проявів сучасної масової культури, у популяризації досягнень і здобутків українських паралімпійців, що демонструють внутрішні соціальні трансформації в контексті зміни життєвих засад українського соціуму, позитивні зрушення у ставленні суспільства до людини, зокрема, до людини з особливими потребами. Означена проблема є малодослідженою, оскільки паралімпійський спорт є відносно новим явищем у спортивному житті України, фактично ровесником самої держави. Наше завдання – частково заповнити цю прогалину, адже українознавство як цілісна система знань про Україну в сучасних реаліях передбачає і знання про особистостей, які створюють її славу історію.

У праці «Національна ідентичність» [9] Е. Сміт визначає основні елементи матриці національної самосвідомості, які виступають своєрідними «фільтрами», якісними параметрами самоідентифікації та самозбереження нації. У контексті вітчизняної історико-культурної площини вони виглядають наступним чином: групова назва нації, психологічно, – це синонім самовизначення «ми», важливий компонент для відчуття національної єдності та відмінності від інших; міф про спільних предків та єдине походження, який надає національній самосвідомості певний історизм, момент початку нації в історії; зв'язок із конкретною територією, рідним краєм, який допомагає «натуралізувати» історичні події та пам'ятки, представити не просто географічні назви, а символи історичної величі, театр історичної драми; релігія, культура і мова; спільна історична пам'ять і національна солідарність; національний характер і вираження його в національних героях та геніях. Новий час породжує нових героїв, які прославляють Вітчизну, їхні досягнення і здобутки роблять нашу

державу знаною у світі. Серед них – спортсмени паралімпійці.

Спорт є вагомим елементом сучасної масової культури, тобто культури більшості. У спортивних репортажах та коментарях переважають акценти на маскулінності, домінуванні, швидкості, граційності, зовнішньому вигляді, формі спортсменів, що приваблює як чоловічу, так і жіночу глядацькі аудиторії. Спортивні видовища збирають мільйони вболівальників на спортивних аренах та біля телеекранів, інформують, розважають, мобілізують, формують моду і смаки, створюють підґрунтя міжкультурної комунікації. В. С. Біблер, говорячи про міжкультурну комунікацію, зазначає, що вона породжує нібито «новий загальний соціум культури», своєрідну соціальність, точніше форму вільного спілкування людей в силовому полі діалогу культур [1]. За таких умов людина постає не тільки продуктом формування своєї культури, а також її творцем, носієм і виразником. Спорт руйнує стереотипи, ізоляціонізм, сприяє діалогічності світу. Цінності та моделі поведінки, які продукує спорт, є стандартами, що формують сприйняття і розуміння світу не лише окремих осіб, а й широких спільнот. Спорт, створюючи загальну систему знаків і значень, спільних для всіх культур, постає могутньою творчою силою, здатною впливати на зміну свідомості людей [6].

Славу державі приносять не лише успішні політичні та культурні діячі, розробники нових технологій, а й спортсмени. Мухаммед Алі, Пеле, Крштіану Роналду, Ліонель Мессі, брати Кличко – це імена, що є своєрідними візитівками певних країн. Для молодого європейця сьогодні Шевченко – футбольний геній, жива легенда (Шева), володар «Золотого м'яча», на жаль, Т. Г. Шевченко європейській молоді відомий значно менше. Для молоді, яка все менше читає і знається на класиці, спорт є не лише способом організації дозвілля, а й способом отримання інформації.

Найбільш значимими спортивними змаганнями є Олімпійські ігри. «Сьогодні в Олімпійських іграх беруть участь спортсмени понад 200 країн, що представляють, мабуть, всі етнічні групи, які проживають на землі. Те, що їх об'єднує, це рівність на старті й однакові критерії оцінки їхньої боротьби. На олімпійському стадіоні всі спортсмени – просто ЛЮДИ, незалежно від їхніх відмінностей. Вони люди, рівні у праві наданої їм всім в однаковій мірі гідності» [6, с. 253]. Цей унікальний досвід рівності людей з одночасною повагою до їхніх відмінностей має служити прикладом політикам. Традиція зводить початок Олімпійських ігор до 776 року до н.е. Історія культури давньої Греції демонструє зародження і розвиток спорту. В середовищі аристократії гомерівської епохи фізична сила і вправність, що забезпечували успіх в атлетичних змаганнях, цінувалися на рівні з вищими чеснотами – чеснотами воїна і визнавалися основою принципу калокагатії – «ідеалу фізичної та моральної досконалості» [10, с. 254]. Виступ на Олімпійських іграх був мрією багатьох, оскільки тільки участь у змаганні обіцяла значний зиск – від слави до фінансової винагороди, як, наприклад, звільнення від сплати податків і пожиттєве утримання в Афінах. Так, згідно Платонівській «Апології Сократа», у відповідь на звинувачення суддів, Сократ заявив про свою

невинуватість та необхідність для нього місця в Пританей – будинку, в якому за рахунок держави мешкали гідні громадяни Афін і деякі олімпійські чемпіони [8].

Епоха сучасних Олімпійських ігор розпочалася у 1896 році, коли в Афінах відбулися перші сучасні Олімпійські ігри. За задумом П'єра де Кубертена, сучасний олімпійський рух мав стати символом і втіленням нового універсалізму, нового єднання всіх людей. Паралімпійські ігри – це міжнародні спортивні змагання людей з обмеженими можливостями, які стали реальністю другої половини ХХ століття. Ініціатором спорту для людей з обмеженими можливостями, спершу для ветеранів війни, був англійський лікар-нейрохірург Л. Гуттман, удостоєний лицарського звання та вищої нагороди – ордену Британської імперії за досягнення у справі порятунку людей від тілесних та душевних недуг, за сприяння досягненню ними повноцінної громадянськості. Традиційно Паралімпійські ігри проводяться відразу після Олімпійських ігор у тих же країнах і на тих же спортивних об'єктах. Назва ігор була утворена від медичного терміна «paraplegia» – параліч нижніх кінцівок, згодом назву стали утворювати від грецького «παρά» – що означає «біля», тобто ігри, близькі до Олімпійських, паралельні, рівноправні Олімпійським. Перші змагання людей з обмеженими можливостями називали «Олімпійські ігри для інвалідів» (до 1980р.), «Міжнародні ігри інвалідів» (1984 р.), починаючи з 1988 року термін «параолімпійський» було визнано офіційно. Відмова від використання терміна «параолімпійський» і заміна його терміном «паралімпійський» обумовлена комерційними та маркетинговими цілями, які усувають необхідність узгодження використання терміна з Міжнародним Олімпійським Комітетом. На емблемі паралімпіади – поєднання трьох півсфер червоного, синього та зеленого кольорів, кольорів, які найчастіше представлені на національних прапорах держав світу і символізують Розум, Тіло і Дух. Паралімпійський девіз – «Spirit in Motion» («Дух у русі») закликає надавати спортсменам-паралімпійцям, незалежно від походження, можливості для того, щоб надихати і дивувати світ своїми досягненнями.

Трансформаційні процеси сучасності впливають на зміну державних соціальних стратегій. Те, що було неможливим двадцять років тому, стає реальністю наших днів. Україна змінює своє ставлення до людей з особливими потребами, які раніше були майже виключені із активного соціального життя і залишалися наодинці зі своїми проблемами. Цей факт демонструє гуманізацію суспільства в цілому. У колишньому Радянському Союзі дані про кількість інвалідів було засекречені, про них не прийнято було говорити, паралімпійського руху не було взагалі. Ні пандусів, ні спеціальних світлофорів. Можливість інваліда інтегруватися у суспільство здорових людей була майже нульовою. Паралімпійський спорт в Україні, при всіх існуючих проблемах, демонструє зміну українського соціуму. Метою державної політики України в галузі реабілітації та соціальної адаптації інвалідів засобами фізичної культури і спорту є формування у них потреби у фізичному вдосконаленні, створення необхідних умов для занять, результатом чого має

стати зміцнення їхнього здоров'я, вміння володіти своїм тілом, досягнення значно вищого рівня розвинутих функціональних систем організму. Дослідження мотивації спортсменів з особливими потребами показують, що вони займаються спортом для того, щоб бути здоровими, хочуть бути активними і брати участь у змаганнях, домогтися перемоги над собою, самоствердитися, оскільки вважають, що саме спорт, виховуючи в людині почуття відповідальності, колективізму, внутрішньої організованості, сприяє досягненню мети не тільки в цій сфері, але і в інших видах життєдіяльності, створює можливість спілкування з друзями і появи нових знайомств.

Заняття спортом для них – це можливість потрапити в професійну команду і брати участь у змаганнях як обласного, так і всеукраїнського та міжнародного масштабів [2]. «Завдяки проведеним дослідженням вдалося з'ясувати, що безліч факторів мотивують інвалідів до занять спортом, але пріоритетними для них є думка друзів, і це зрозуміло. Спілкуючись зі своїми друзями, які не є інвалідами, юнаки та дівчата з обмеженими фізичними можливостями намагаються бути схожими на них, тим самим намагаючись стерти межу, що відокремлює їх від решти світу. Спорт для людей з обмеженими можливостями є ефективним методом фізичної та соціальної адаптації» [2, с. 12].

Починаючи з дебюту на Х літніх Паралімпійських іграх в Атланті, національна збірна команда України прославляє нашу державу на п'єдесталах, коли піднімається наш прапор і звучить гімн нашої країни. Сенсаційно високі результати показала паралімпійська збірна України у Ріо-де-Жанейро на XV літніх Паралімпійських іграх (2016 р.), посівши 3 місце у командному заліку, завоювавши 117 медалей: 41 золоту, 37 срібних і 39 бронзових нагород, поступившись лише Китаю та Великобританії.

Місто Слов'янськ набуло сумної світової слави внаслідок буремних подій 2014 року, але нам представляється необхідним показати наше місто з іншого ракурсу, через досягнення слов'янських спортсменів-паралімпійців, які є славними представниками українства і лицарями духу. На XV літніх Паралімпійських іграх у склад Національної збірної України від Донецької області увійшли 17 спортсменів, 5 – з міста Слов'янська: Олександр Мащенко, Заслужений майстер спорту України; Дмитро Залевський, Заслужений майстер спорту України; Віктор Смирнов, Герой України, Заслужений майстер спорту України; Ірина Соцька, Заслужений майстер спорту України; Ніна Козлова, Майстер спорту України міжнародного класу. Володарями медалей стали: Д. Залевський – «золото», О. Мащенко – «бронза», В. Смирнов – «срібло», І. Соцька – дві «бронзи». У кожного з них був свій шлях до спорту. Пропонуємо познайомитися зі спортсменами ближче.

Олександр Мащенко і Віктор Смирнов – одні з найбільш титулованих членів паралімпійської збірної України з плавання, статні молоді люди в стильних чорних окулярах. Це незрячі спортсмени родом з Донеччини, які навчалися у Слов'янську в школі-інтернаті для дітей з порушеннями зору. В школі-інтернаті відбулася зустріч хлопців, майбутніх

чемпіонів, з вчителем фізкультури, який став тренером, знаним у світовому паралімпійському спорті – Андрієм Вікторовичем Казначеевим. Восени 1998 року вчитель запропонував класу займатися у плавальному басейні, діти радо погодилися, тому що це було «вікно у світ». А вже у 2000 році Олександр Мащенко встановлює світовий рекорд серед плавців-інвалідів на відкритому Кубку України і в тому ж році стає чемпіоном XI Паралімпійських ігор в Сіднеї. У 2004 році 18-річний Віктор Смирнов завоював на XII Паралімпійських іграх 5 золотих медалей.

Олександр Мащенко – випускник Слов'янського педагогічного університету, 6-разовий чемпіон Європи, володар золотих медалей на олімпіадах у Сіднеї, Афінах, Пекіні, нагороджений за високі спортивні досягнення і піднесення міжнародного авторитету України орденами «За заслуги» I і II ступеню, «За мужність» II і III ступеню. Володимир Смирнов – 5-разовий чемпіон Паралімпійських ігор, володар паралімпійського Кубка світу з плавання, дипломований юрист і управлінець, займає активну громадянську позицію, був депутатом райради Донецька, зараз – депутат Слов'янської міської ради, з 2005 р. Почесний громадянин міста Слов'янська. Звання Герой України з врученням ордену «Золота Зірка» (2004 р.) присуджене за виключні спортивні досягнення на XII Паралімпійських літніх іграх в Афінах. Нагороджений орденом «За мужність» III ступеню, відзнакою Президента України – ювілейною медаллю «20 років незалежності України». Юнаки активно займаються громадською роботою, вже майже 10 років намагаються зробити заняття спортом максимально доступними для молоді, ініціюють проведення турнірів з плавання для дітей з обмеженими фізичними можливостями, зустрічаються з молоддю, пропагуючи спорт і здоровий образ життя власним прикладом.

Фундаторами результативної методики підготовки плавців-інвалідів є подружжя пара Андрій Вікторович та Світлана Михайлівна Казначееви, надзвичайно приємні й скромні в особистому житті молоді люди. Саме вони дали шанс багатьом спортсменам з обмеженими можливостями займатися плаванням, вийти за межі власної оселі і власних можливостей, досягти вершин паралімпійського спорту, принести користь суспільству, «бачити» світ, примножувати славу України. Заслужені тренери України Андрій та Світлана Казначееви, як і більшість їхніх вихованців, – випускники факультету фізичного виховання Слов'янського педагогічного інституту, захистили дипломи з відзнакою, тренерську роботу розпочинали з азів. З 1998 року працювали тренерами-викладачами з плавання в ДЮСШ Донецького обласного центру «Інваспорт», з 2000 р. – тренерами, а згодом старшими тренерами збірної України з плавання із порушеннями зору. Андрій Вікторович нагороджений Орденом президента України III, II та I ступенів, Світлана Михайлівна – Орденом Княгині Ольги III і II ступенів. Обидва є почесними громадянами м. Слов'янська. Їх шанують і поважають спортсмени, їхні батьки, городяни.

I спортсмени-чемпіони, і їхні наставники – не лише професіонали своєї справи, вони чудові люди, саме своєю людяністю, не хворіють «зірковістю», багато й наполегливо працюють, завжди відкриті для спілкування. Серед паралімпійців – інваліди-

візочники, люди, які не мають кінцівок, зору, але не впадають у відчай і демонструють безмежність людських можливостей. Вони не відрізняються від звичайних людей, швидше навпаки, звичайним та здоровим людям є чому в них повчитися. В силу матеріальних причин спортсмени-паралімпійці тренуються у плавбасейні Слов'янська разом з дитячими спортивними групами, групами аквааеробіки, очистка води в чаші басейну здійснюється абсолютно невисоко-технологічним способом хлорування від якого відмовилися, до речі, майже у всіх країнах світу, в басейні відсутній ліфт-підйомник для інвалідів-візочників, але вони не скаржаться. Вони не вимагають, не чекають, що дасть їм місто і держава, вони славлять і Слов'янськ, і Україну рекордами. Вони тренуються і перемагають, демонструючи всім нам силу духу. Їхня наполегливість, працьовитість, відданість справі – це власна особиста перемога недуги, це приклад всім людям з «необмеженими» можливостями, яким чи то лінощі, чи то апатія заважають бути активними, творчими і відповідальними. Вони – слава держави на світовій спортивній арені, гордість українців. Дещо переінтерпретовуючи окреслення основних критеріїв визначення видатних особистостей в цивілізаційному поступі українського народу, запропонованих Т. Воропаєвою, «*особистісний вибір* у важливій ситуації, вихід «за межі» ситуативних вимог, ...особисті вчинки та діяння, ...суспільні несення, ...подвижництво...» [4, с. 16], можна зробити висновок про те, що паралімпійці, зокрема паралімпійці Донеччини створюють імідж регіону, країни, сприяють відчуттю гордості за українців і державу, відчуттю гордого і великого «Ми – українці». Їхня справа – не заклики і гасла патріотизму, а справжній, дійовий патріотизм, який треба популяризувати. В промо-ролику Паралімпіади в Ріо, презентованому британським каналом Channel 4, показані можливості інвалідів, серед них і спортсмени Слов'янська, вони надихають, дивують і змушують замислитися.

Грузинський Сократ М. Мамардашвілі зазначав, що серед величезної кількості катастроф сучасності «головною і часто прихованою від розуміння є *антропологічна* катастрофа, яка виявляється зовсім не в таких барвистих і ефектних явищах як уявний вибух наднової зірки або зіткнення Землі з астероїдом... це подія, що відбувається із самою людиною і пов'язана з цивілізацією, адже дещо життєво важливе може зруйнуватися в ній внаслідок руйнування або просто відсутності цивілізаційних основ процесу життя і спілкування» [3, с. 7-8]. Гуманістична та інтегративна місія спорту, зокрема, паралімпійського, який став явищем загальнолюдського масштабу і загальнолюдської культури, системоутворюючим компонентом нового суспільства, сприяє униканню та подоланню антропологічних катастроф, стиранню кордонів між людьми різних можливостей та їхньому єднанню.

1. *Библер В. С.* От наукоучения — к логике культуры / В. С. Библер. — 1991. — Политиздат, 1991. — 417 с.

2. *Белов О. І., Остополець І. Ю.* Особливості мотивації до занять плаванням у спортсменів-інвалідів з обмеженими фізичними можливостями / О. І. Белов, І. Ю. Остополець // Збірник наукових

праць Всеукраїнської науково-практичної конференції ДДПУ. – Слов'янськ: Вид-во Б. І. Маторіна, 2016. – С. 10-14.

3. Бріскін Ю. А. Організаційні основи паралімпійського спорту / Ю. А. Бріскін. – Львів ДІФК. – Львів: Кобзар, 2004. – 180 с.

4. Воропаєва Т. Роль еліт у цивілізаційному поступі українства / Т. Воропаєва // Українознавчий альманах. Випуск 14. – К., 2013. – С. 9 – 16.

5. Грабовська І. Філософсько-світоглядне наповнення категорії «українство» / І. Грабовська // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Українознавство. Випуск 1 (17). – С. 29 – 32.

6. Жмудська-Бродницька М. Міжкультурність спорту у світових комунікаційних процесах / М.

Жмудська-Бродницька // Українознавчий альманах. Випуск 11. – К., 2013. – С. 251 – 254.

7. Мамардашвили М. К. Сознание и цивилизация / М. К. Мамардашвили. – СПб.: Азбука, Азбука-Аттикус, 2011. – 288 с.

8. Платон. Собрание сочинений в 4 томах. – Том 1 / Платон. – СПб.: Издательство Санкт-Петербургского университета; «Издательство Олега Абышко», 2006. – 632 с.

9. Smit E. Національна ідентичність / Ентоні Д. Сміт; [пер. з англ. П. Таращук]. – К.: Основи, 1994. – 223 с.

10. Философский энциклопедический словарь. – М.: Советская энциклопедия, 1983. – 840 с.

УДК 7.011:316.3(477)

Ніна Авер'янова

Консолідуєча роль мистецтва в сучасному українському суспільстві

Складний період, у якому нині перебуває Україна – війна на Сході нашої держави, політична дестабілізація всередині країни та соціально-економічна криза потребують значного посилення консолідаційних процесів у суспільстві. Історичний досвід переконливо демонструє, що за допомогою впливу на суспільну свідомість можна досягти значних результатів у напрямку формування певних ідеалів, цінностей, духовних потреб, стереотипів і патріотичних настанов соціуму. Таким специфічним засобом впливу на суспільну свідомість є мистецтво. Тому продумане і цілеспрямоване використання мистецтва у сучасних процесах реформування українського суспільства здатне виступити потужним чинником консолідації українства.

Ключові слова: мистецтво, сучасне мистецтво, суспільство, українське суспільство, консолідація суспільства.

Nina Averianova

Consolidating Role of Art in the Modern Ukrainian Society

The difficult situation which is now in Ukraine – the War in the East of our state, political destabilization inside of it as well as socio-economical crisis – needs strengthening of consolidating processes in our society. Historical experience demonstrates perfectly well, that through the influence on social consciousness man can achieve important results in creating of certain ideas, values, spiritual needs as well as stereotypes and patriotic ideals. Such special way of influence of on social conscious is art. That is why such purposeful usage of art in modern processes of reformation of Ukrainian society can be a powerful factor of consolidation of Ukrainians.

Keywords: art, contemporary art, society, the Ukrainian society, consolidation of society.

З часу отримання Україною незалежності змінилися пріоритети державної культурної політики, яка спрямовується на розвиток національної культури та мистецтва. Останнє, маючи здатність впливати на пізнавальну, емоційну та вольову сфери українських громадян, на їхню свідомість і підсвідомість, здатне змінювати цінності, ідеали, стереотипи й установки суспільства в цілому. Тобто використовуючи мистецтво як специфічний інструмент впливу на суспільну свідомість, можна консолідувати українство навколо значущих для української держави цінностей і смислів, що особливо актуально в сучасних умовах війни на Сході України та поглиблення моральної кризи українського суспільства. Іншими словами, мистецтво можна перетворити на дієвий чинник формування духовних потреб, національно-патріотичних почуттів та національної свідомості українства. Створюючи твори мистецтва митці повинні враховувати зазначені завдання.

Звернувшись до праць відомих вчених, філософів, починаючи від античних часів і до наших днів (Платона, Аристотеля, Г. Гегеля, Ф. Шіллера, Ф. Шеллінга, І. Франка, О. Потебні, Ю. Борєва, М. Бровка, В. Панченко, Р. Шульги та ін.) можна

помітити, що їхні думки відрізняються щодо уявлень про сутність мистецтва, про пріоритетність його видів, однак перекликаються у своєму розумінні мистецтва як засобу потужного впливу і на суспільство, і на окрему особистість.

Так, наприклад, праці Платона засвідчують, що його ставлення до феномена мистецтва в цілому є досить критичним і скептичним. Філософ сумнівався щодо його можливостей реалізувати головну мету людської діяльності – пізнати істинну сутність явища. Проте людина, на його думку, народжується з ідеями краси, добра та істини в душі, тому можна і необхідно використати мистецтво для впливу на людину, бо «воно найбільше проникає вглиб душі і найсильніше її зачіпає... Хто в цій галузі вихований як потрібно, – підкреслює Платон, – той дуже гостро сприймає різні хиби й недоліки в природі та мистецтві» [9, с. 148]. Філософ вважав неприйнятними для мистецтва сюжети, які руйнують у громадян «батьорість духу», викликають у них різноманітні страхи і фобії, послаблюють волю та привчають до гультайства, визнаючи цим непересічний вплив мистецтва на громадян і суспільство.